

Dział: Ogrodnictwo

ISSN 1897-7820

http://www.npt.up-poznan.net/tom2/zeszyt4/art_36.pdf

Copyright ©Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

---

WIESŁAWA GADOMSKA

Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

RZĘKA ŁYNA I TERENY NADRZECZNE MIEJSCEM REKREACJI, TURYSTYKI I SPORTU

Streszczenie. Rzeka Łyna płynie przez centralną część województwa warmińsko-mazurskiego. Jej tereny nadrzeczne ze względu na swe walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe tworzą sprzyjające warunki dla rozwoju różnych form turystyki. W samym Olsztynie istniejący układ hydrograficzny powinien stać się kanwą dla rozwoju systemu zieleni miejskiej i w ten sposób służyć rozwojowi rekreacji, turystyki i sportu. Istniejące tereny zielone nad olsztyńskimi jeziorami należy powiązać z istniejącymi i projektowanymi terenami rekreacyjnymi usytuowanymi nad rzeką. Łyna na całej swej długości stanowi szlak wodny o dużym, ale niewykorzystanym potencjale rozwojowym. Podejmowane działania powinny być prowadzone w kierunku budowy zintegrowanego produktu turystycznego szlaku rzeki Łyny.

Słowa kluczowe: rzeka, tereny nadrzeczne, walory przyrodnicze i kulturowe, rekreacja

Wstęp

Koncepcje zagospodarowywania miejskich odcinków rzek w formie łączących się sekwencyjnie przestrzeni dla rozwoju terenów zieleni miejskiej, a tym samym różnych form wypoczynku, wiążą się z najnowszymi działaniami z zakresu architektury krajobrazu, planowania przestrzennego i ochrony środowiska (BÖHM 2007). Za podstawę dzisiejszego funkcjonowania otwartych, urządzonych terenów rekreacyjnych w mieście należy uznać pojawienie się w końcu XIX wieku miejskich ogrodów publicznych (MAJDECKI 1978). Wraz z nimi na planie miasta pojawił się nowy element struktury funkcjonalno-przestrzennej, równorzędny z ulicami, placami i zabudową mieszkaniową. Ogrody publiczne posiadały przynajmniej dwie cechy, zasadniczo odróżniające je od powszechnych ówczesnie założeń ogrodowych, związanych z architekturą pałacową i rezydencjonalną: były powszechnie dostępne (wiele z nich było zakładanych na terenach miejskich) i często posiadały program użytkowy pozwalający zaspokajać różne formy aktywności i wypoczynku anonimowego mieszkańca miasta. Te dwie cechy

zostały w całości zaadaptowane do współczesnych koncepcji zagospodarowywania miejskich odcinków rzek. Publiczne, miejskie założenia parkowe występowały w różnej wielkości i skali, posiadały zróżnicowany program użytkowy oraz różnorodne rozwiązania kompozycyjne. Wiele z nich wykorzystywało walory naturalne i krajobrazowe miejsca – często była to przepływająca przez miasto rzeka.

Zjawisko zagospodarowywania dolin rzecznych w miastach należy również łączyć z czytelnymi przemianami cywilizacyjnymi ostatnich dziesięcioleci. „Trzecia fala” następująca po epoce industrialnej zmieniła rolę i znaczenie gospodarcze rzek jako technologicznego zaplecza dla przeróżnych profili produkcji przemysłowej (TOFFLER 1985). Zagospodarowane lub raczej intensywnie eksploatowane do niedawna nabrzeża miejskich rzek zaczęły tracić swoje znaczenie i określoną rolę w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta. Koniecznym stało się poszukiwanie nowych form zagospodarowania postindustrialnych, często zdegradowanych nadrzecznych obszarów miasta (PANCEWICZ 2004). Jedną z nich okazało się przekształcanie ich w otwarte przestrzenie publiczne o charakterze rekreacyjnym, których potencjał wzrastał w wyniku synergicznego łączenia naturalnych i kulturowych walorów, jakie niosła z sobą rzeka przepływająca przez miasto.

Celem pracy jest wskazanie możliwości wykorzystania terenów nadrzecznych Łyny w Olsztynie dla potrzeb szeroko rozumianej rekreacji.

Współczesne przykłady zagospodarowania terenów nadrzecznych

Jako interesujący przykład do analizy wykorzystania terenów nadrzecznych dla celów rekreacyjnych może posłużyć idea utworzenia *waterfrontu* obiegającego całość wybrzeża Manhattanu w Nowym Jorku, która po raz pierwszy została wyrażona w 1975 roku. Jej konsekwencją było sukcesywne powstawanie pieszych promenad wraz z trasami rowerowymi biegnącymi wzdłuż linii brzegowych Hudson (ULAM 2007) i East River. Większość zrealizowanych pieszo-rowerowych ścieżek wiodła terenami parkowymi utworzonymi bezpośrednio wzdłuż linii brzegowej Manhattanu. W roku 2004 powstał projekt (MANHATTAN... 2004) zakładający sukcesywne tworzenie ciągłego systemu ścieżek i tras pieszo-rowerowych biegnących wzdłuż linii brzegowej Manhattanu. W wersji ostatecznej (około 2018 roku) brzeg Manhattanu obiegać będzie spójna, bezkolizyjna trasa pieszo-rowerowa przebiegająca bezpośrednio na styku miasta i rzeki oraz nastąpi polepszenie powiązań strefy brzegowej z obszarem miasta pod kątem ruchu pieszego i rowerowego.

Możliwości rozwoju turystyki nad Łyną i w jej obszarach nadrzecznych

Łyna płynie przez centralną część województwa warmińsko-mazurskiego. Ogólna długość rzeki wynosi 264 km, z czego około 190 km przepływa przez terytorium Polski (dalej wpada do Pregoly na terenie obwodu kaliningradzkiego i następnie do Zalewu Wiślanego). Ma liczne dopływy, a największe z nich to: Marózka, Kwieła, Elma, Wadąg, Kirsna, Symstrana i Guber. W swym górnym biegu rzeka przepływa przez wiele

jezior: Krzyżówko, Brzezinek, Brzeźno, Morze, Kiernoz Mały, Kiernoz Wielki, Łańskie (największe jezioro Pojezierza Olsztyńskiego), Ustrych (rys. 1). Wysoka atrakcyjność krajobrazowa i bogactwo walorów przyrodniczych, w połączeniu z walorami kulturowymi, stanowi o atrakcyjności obszaru. Cechy te sprawiają, iż Łyna i otaczające ją obszary posiadają duży potencjał w zakresie rozwoju rekreacji. Rzeka wykorzystywana jest jako szlak kajakowy (SZLAKI KAJAKOWE... 2005), który prowadzi od źródeł rzeki do granicy państwa (9-10 dni płynięcia). Szlak Łyny i otaczające go tereny posiadają potencjał umożliwiający rozwój różnych form turystyki. Mając na uwadze specyfikę terenu, określono formy turystyki znajdujące dobre warunki rozwoju. Są to: turystyka krajoznawcza wodna, w tym kajakowa, i lądowa – piesza, rowerowa, konna oraz narciarstwo nizinne; turystyka miejska; turystyka wypoczynkowa – pobytowa; agroturystyka (STUDIUM MOŻLIWOŚCI... 2005).

Rzeka Łyna i jej tereny nadrzeczne w Olsztynie

Przez Olsztyn Łyna płynie z południa na północ. Długość miejskiego odcinka wynosi 14,5 km (rys. 2). Osiowy przebieg rzeki przez obszar miasta wpływa korzystnie na dostępność terenów nadrzecznych dla mieszkańców Olsztyna. W granicach administracyjnych Olsztyna leży 11 jezior oraz wiele mniejszych akwenów śródpolnych i śródleśnych oczek wodnych. Wody stanowią 9,9% ogólnej powierzchni miasta. Tereny otaczające rzekę są obszarami bardzo atrakcyjnymi pod względem przyrodniczym. Do terenów zieleni urządzonej, leżących w dolinie Łyny, należą: park Podzamcze, park Jakubowo, Las Miejski. W wyniku przekształceń dzisiejszych nieużytków w zieleni urządzonej w dolinie Łyny mają szansę pojawić się nowe tereny parkowe: park Centralny, park im. Korczaka, park Mleczna. Uzupełniałyby one istniejące tereny zieleni urządzonej położone nad rzeką. Z tych powodów Łyna w Olsztynie ma warunki do tego, aby stać się swoistym kręgosłupem dla całego systemu zieleni w mieście (GADOMSKA 2008).

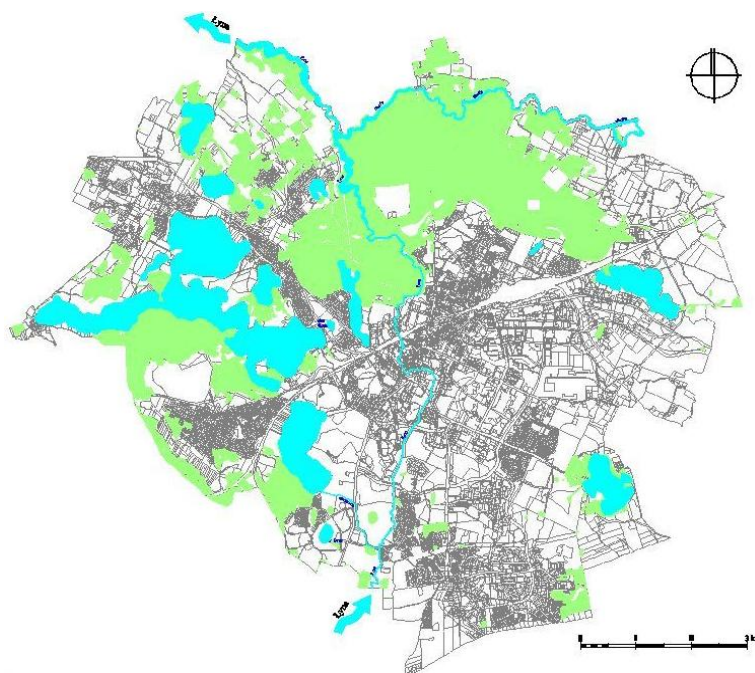
Łyna stanowi ważny element oferty miasta w zakresie turystyki, rekreacji i sportu. Rzeka funkcjonuje w tej dziedzinie na całej długości odcinka miejskiego, mimo braku odpowiedniego zainwestowania i zagospodarowania w wielu jej fragmentach. Miejski odcinek szlaku kajakowego ma długość 8 km (2-2,5 godz. płynięcia), jego początek znajduje się u podnóża zamku gotyckiego, a następnie prowadzi malowniczymi terenami Lasu Miejskiego o znacznym urozmaiceniu rzeźby terenu oraz bogatej, zróżnicowanej szacie roślinnej (rys. 3). Od roku 2000 spływy omawianą trasą odbywają się również w formie zorganizowanej i stanowią stałą ofertę turystyczną miasta w sezonie letnim. Przez teren Olsztyna przebiega sześć znakowanych turystycznych szlaków pieszych, fragment Szlaku Zamków Gotyckich i Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego. Miejski odcinek rzeki stanowi ich podstawę lub istotny krajobrazowo i funkcjonalnie element. Mieszkańcy Olsztyna w różny sposób korzystają z uroków rzeki i jej terenów nadrzecznych. Spacerujących mieszkańców można spotkać na całej długości miejskiego odcinka rzeki (rys. 4). W północnym odcinku w Lesie Miejskim grupy sportowców odbywają biegi treningowe. Są to miejsca, gdzie można spotkać również rowerzystów, a w okresie zimowym narciarzy na nartach biegowych. Pletwonurkowie z olsztyńskiego klubu „Skorpena” organizują zimowy spływ Łyną połączony z pożegnaniem zimy.

Rys. 1. Rzeka Łyna od źródeł do granicy Polski (opracowanie własne na podstawie mapy województwa warmińsko-mazurskiego)

Fig. 1. The Łyna River from the spring to the state border (elaborated by author, on the base of Warmia-Mazury province map)

Rys. 2. Rzeka Łyna w granicach administracyjnych Olsztyna (opracowanie własne na podstawie EW-mapy)

Fig. 2. The Łyna River within the administrative boundaries of the town of Olsztyn (elaborated by author, on the base of EW-map)

Rys. 3. Splyw kajakowy Łyną w Lesie Miejskim (fot. W. Gadomska)

Fig. 3. Kayaking down the Łyna River in the Municipal Forest (photo by W. Gadomska)

Rys. 4. Spacer nad Łyną w parku Podzamcze (fot. W. Gadomska)
Fig. 4. Walking along the bank of the Łyna River in the Podzamcze park (photo by W. Gadomska)

Wnioski

Podjęmowane współcześnie decyzje dotyczące zagospodarowania rzeki i jej obszarów nadrzecznych powinny doprowadzić do sytuacji, w której owe tereny stałyby się w pełni miejscem rekreacji, turystyki i sportu. Niewielka część terenów nadrzecznych spełnia obecnie te funkcje. Przewidzieć należy zróżnicowany sposób zagospodarowania terenów nadrzecznych dostosowany do charakteru danej części miasta i istniejących tam warunków naturalnych. Podstawowym warunkiem umożliwiającym zagospodarowanie rzeki w formie urzędzonego *waterfrontu* jest zapewnienie ciągłego, bezkolizyjnego ruchu pieszego i rowerowego wzdłuż jej brzegów. Realizacja tych zamierzeń wymaga dobrej, całościowej strategii i konsekwentnego działania różnych podmiotów. Podejmowane działania powinny być prowadzone w kierunku budowy zintegrowanego produktu turystycznego szlaku rzeki Łyny na całej jej długości.

Literatura

- BÖHM A., 2007. System parków rzecznych w Krakowie. W: Doliny rzeczne. Przyroda-Krajobraz-Człowiek. Red. U. Myga-Piątek. Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec: 277-284.
- GADOMSKA W., 2008. Walory krajobrazowe rzeki w mieście i ich wykorzystywanie w zagospodarowaniu przestrzennym obszarów nadrzecznych (na przykładzie Łyny w Olsztynie). Maszynopis. Rozprawa doktorska. Instytut Architektury Krajobrazu. Politechnika Krakowska.
- MAJDECKI L., 1978. Historia ogrodów. PWN, Warszawa.

Gadomska W., 2008. Rzeka Łyna i tereny nadrzeczne miejscem rekreacji, turystyki i sportu. *Nauka Przyr. Technol.* 2, 4, #36.

MANHATTAN Waterfront Greenway Master Plan, 2004. 2004. Bloomberg M.R.: Major City of New York. A.M. Burden, AICP, Director Department of City Planning, City of New York, Transportation Division, New York.

PANCEWICZ A., 2004. Rzeka w krajobrazie miasta. Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice.

STUDIUM MOŻLIWOŚCI wykorzystania rzeki Łyny jako produktu turystycznego. 2005. Maszynopis. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego. Olsztyn.

SZLAKI KAJAKOWE województwa warmińsko-mazurskiego. Przewodnik. 2005. Oddział Warmińsko-Mazurski PTTK, Agencja WIT, Olsztyn.

TOFFLER A., 1985. Trzecia fala. PIW, Warszawa.

ULAM A., 2007. New west side story. *Landscape Archit.* 8: 88-99.

THE ŁYNA RIVER AND RIVERSIDE AREAS AS A PLACE FOR RECREATION, TOURISM AND SPORTS

Summary. The Łyna River flows across the central part of the province of Warmia and Mazury. With their natural, cultural and landscape assets, the riverside areas along the Łyna create good conditions for the development of various forms of tourism. In the town of Olsztyn, the existing hydrographical system should be used for the development of urban green areas, which would support the growth of recreation, tourism and sports. The green areas around the lakes in Olsztyn should be connected with the existing and proposed recreational areas along the Łyna. The Łyna River is a waterway which has a large but mostly unused potential for development. The activities undertaken in the future should aim at creating an integrated tourist product named the Łyna River trail.

Key words: river, riverside areas, nature and cultural values, recreation

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Wiesława Gadomska, Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Prawocheńskiego 17, 10-727 Olsztyn, Poland, e-mail: wiga@uwm.edu.pl

Zaakceptowano do druku – Accepted for print:

29.09.2008

Do cytowania – For citation:

Gadomska W., 2008. Rzeka Łyna i tereny nadrzeczne miejscem rekreacji, turystyki i sportu. Nauka Przyr. Technol. 2, 4, #36.